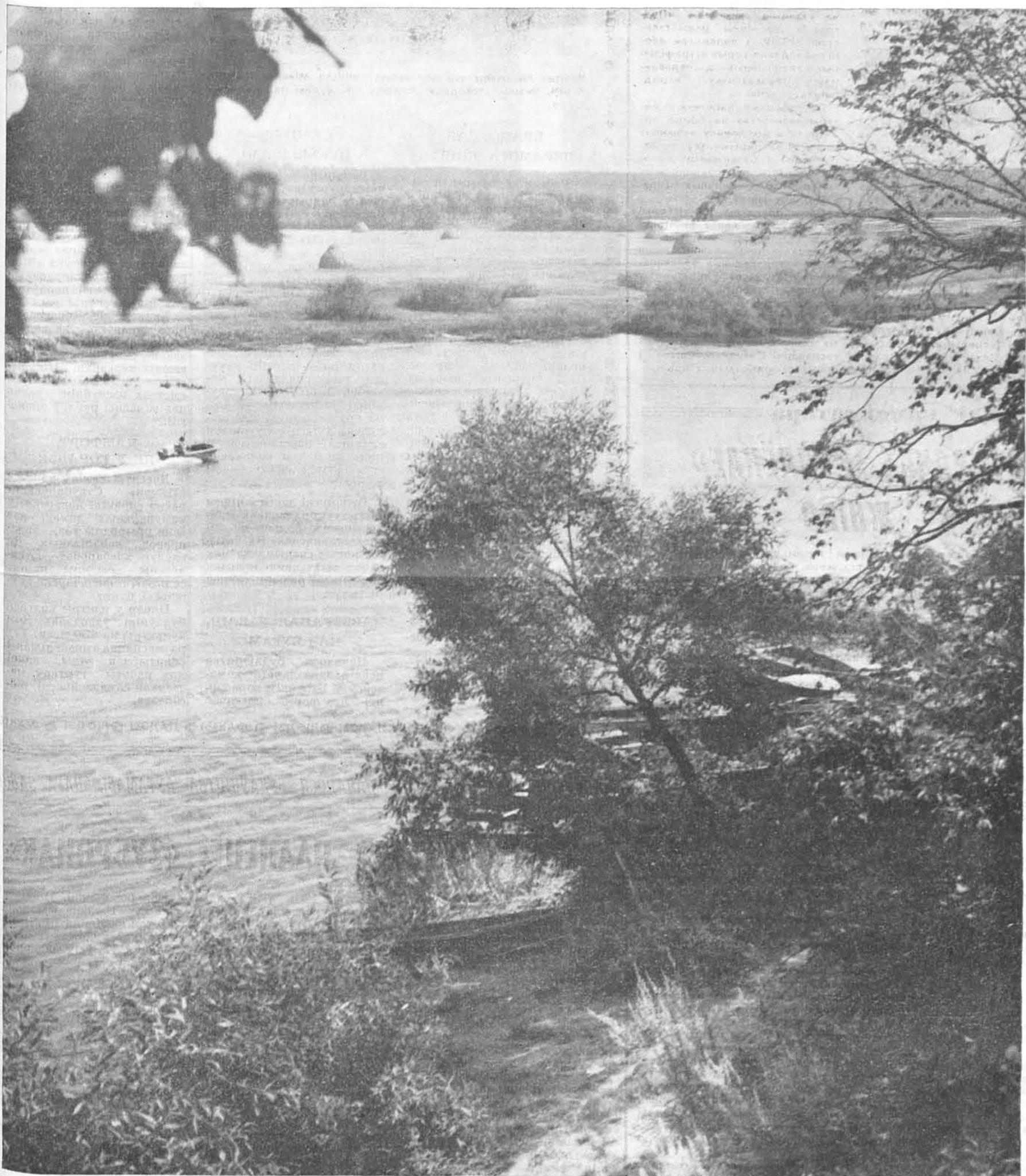

Голас Радзімы

№ 34 (1604)
23 жніўня 1979 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 24-ы
Цана 4 кап.

Летні дзень на Бярэзіне.

Фота С. КРЫЦКАГА.

ШТО ТАКОЕ БелаўтаМАЗ!

«І бяжыць па планеце «зубронак»

стар. 2—3

НАЦЫЯНАЛІСТЫЧНАЯ ГАЗЕТА ПРЫЗНАЕ УЛАСНАЕ ПАЛІТЫЧНАЕ БАНКРУЦТВА

«Тэорыя «шэрай працы»

стар. 5

Максім ТАНК:

«...Мінула амаль 50 год
ад першага майго
надрукаванага верша».

«Вернасць зямлі і людзям»

стар. 7

КАЦЕЛЬНІ...

БЕЗ КАЧАГАРАЎ

Электронікай аснашчаны новаы агрэгаты «Факел», серыйны выпуск якіх пачаў Мінскі завод ацяпляльнага абсталявання.

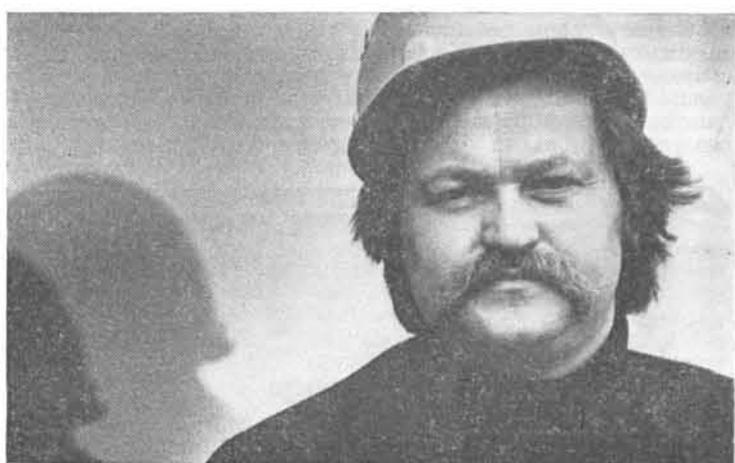
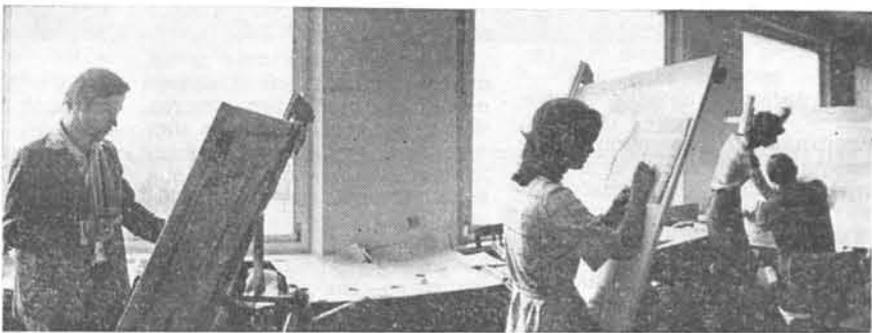
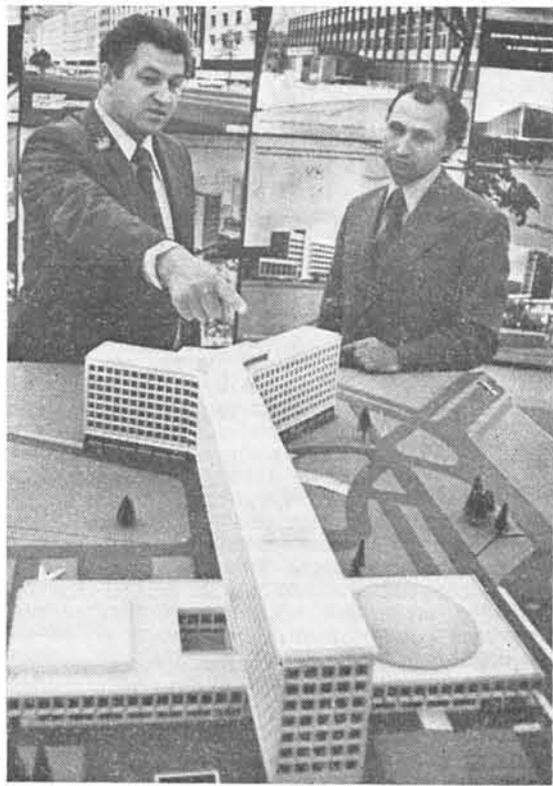
Усе працэсы на гэтых магутных агрэгатах аўтаматызаваны, кіраваць імі можна з дыстанцыйнага пульта. У выпадку няспраўнасці або парушэння рэжыму прыборы самі спыняць работу катла і паведамаць на табло прычыну неспраўнасці.

Хоць прадукцыйнасць у «Факела» на трэць большая, чым у ранейшай маркі, на выраб яго ідзе менш металу. Эканамічнасць катла вышэйшая яшчэ і таму, што паліва згарэе ў ім больш поўна. Казэфіцыент карыснага дзеяння складае 87 працэнтаў — гэта лепшы паказчык сярод аналагічных мадэлей ацяпляльных катлоў.

Навінка, створаная нашымі канструктарамі ў садружнасці са спецыялістамі Маскоўскага навукова-даследчага інстытута сантэхнікі і Ленінабадскага завода газавай апаратуры, атрымала на выпрабаваннях самую высокую ацэнку эксплуатацыйнікаў. Дзякуючы аўтаматыцы яе абслугоўванне максімальна спрощана. Мянэцца і характар работы качагара, які цяпер становіцца аператарам. Яго прысутнасць у кацельні неабавязкова: ён патрэбен толькі пры прафілактычным аглядзе. Калі ўлічыць, што ў краіне каля 100 тысяч кацельняў, кожную з якіх абслугоўвае штат у сярэднім з чатырох чалавек, то няцяжка вызначыць эффект ад шырокага выкарыстання «Факела».

Намнога аблягчаецца і ўстаноўка мінскіх агрэгатаў — прадпрыемства ўпершыню пачало пастаўляць іх у сабраным выглядзе, што ў дзесяць разоў паскарэе мантаж на месцы.

Сёлета завод ацяпляльнага абсталявання запускае ў вытворчасць і новыя працуючыя на цвёрдым паліве катлы, якія таксама маюць палепшаныя характарыстыкі, аснашчаны аўтаматыкай.

Зусім не дзіва, што ў нашай прыгожай сталіцы — Мінску то ў адным, то ў другім раёне паяўляюцца новыя унікальныя збудаванні. Горад пераўтвараецца на вачах, і таму нам здаецца: так шмат зроблена і робіцца! І толькі спецыялісты ведаюць, колькі работ наперадзе.

Вядома, тон у горадабудаўніцтве задаюць архітэктары: усё новае нараджаецца перш наперш у іх майстэрнях. І вось комплекс, што ўзнік на Паркавай магістралі, аб'яднае пад адным дахам вядучыя праектныя арганізацыі. Яго з поўнай падставай можна назваць домам творчасці мінскіх дойдлідаў.

Сам будынак вельмі арыгінальны і зручны для працы.

НА ЗДЫМКАХ: ля макета новага будынка кіраўнік будаўнічага трэста № 4 Мікалай ГРЭСЬ (злева) і галоўны архітэктар інстытута Белдзяржпраект Валянцін МАЛЫШАЎ; нова-

будоўля гарманіруе з агульным выглядам Паркавай магістралі; частка памяшкання заселена ўжо, тут пачалася творчая праца; там, дзе сёння маланкай успыхвае электразварка, будзе актывная зала на 700 месца; вядучы прараб будоўлі І. СТРЭЧАНЬ.

Фота В. ЖУКА.

ЗУСІМ НЕ ВЫПАДКОВА ПАПУЛЯРНЫМІ СТАНОВЯЦЦА МЯСЦОВЫЯ

КУРОРТЫ

ЛЕКІ БЕЛАРУСКАГА БОРУ

У Савецкім Саюзе мноства выдатных зон для адпачынку. Асабліва папулярным заўсёды лічылася ўзбярэжжа Чорнага мора. Але статыстыка апошніх гадоў паказвае, што ў Чорнага мора з'явіўся сур'ёзны канкурэнт — беларускі бор.

— Трэцюю частку тэрыторыі Беларусі займае лес, — расказвае галоўны курорталаг рэспублікі Эдуард Кашыцкі. — Я хачу падкрэсліць: беларускія лясы ўдвая больш прадукцыйныя за іншыя лясы Савецкага Саюза па выдзяленню кіслароду. Дарэчы, іх ганочы ўпліў разнастайны. Урачы заўважылі, што нашы лясы асабліва дабратворна дзейнічаюць на нервова-псіхічны статус чалавека, узмацняюць абмен рэчываў, умацоўваюць ахоўныя ўласцівасці арганізма, ліквідуюць катаральныя сіндромы. Павеіра, насычанае фітанцыдамі, прыгажосць ландшафту, пахі кветак і смол (у Беларусі пераважаюць хвойныя пароды) — усё гэта разам аказвае моцны тэрапеўтычны эффект.

Восем мільёнаў гектараў лесу на дзевяць мільёнаў чалавек насельніцтва — гэта каля дваццаці «порцый» лесу на кожнага жыхара Беларусі, бо для папаўнення кіслароду, што спажывае чалавек, і звязвання вуглекіслаты, якая выдзяляецца ім, патрабуецца па нормах 500 квадратных метраў зялёных насаджэнняў. Вучоныя і медыкі рэспублікі вызначылі

спецыяльныя зоны, якія маюць максімальныя лячэбныя ўласцівасці. У іх пабудаваны і дзейнічаюць 50 санаторыяў і 16 дамоў адпачынку на 17 730 месца адначасовага прыёму. Адпачываючыя прыязджаюць сюды па накіраваннях урачоў, прычым прафсаюзныя камітэты прадпрыемстваў аплачваюць са сродкаў дзяржаўнага сацыяльнага страхавання не менш дзвюх трэціх кошту пуджэці.

Будаўніцтва здраўніц субсідзіруецца дзяржавай. Яна асігнае сродкі на іх утрыманне, на медыцынскае абслугоўванне (у беларускіх санаторыях і дамах адпачынку працуюць каля 9 тысяч урачоў, сярэдняга медыцынскага і абслугоўваючага персаналу), на тэхнічнае абсталяванне. Апрача цэнтралізаваных інвестыцый існуюць і «прыватныя» — кожнае прадпрыемства або ўстанова, калі яму гэта па сіле, можа пабудаваць і ўтрымліваць уласны санаторый або дом адпачынку. У Беларусі дзесяткі заводаў, фабрык, ведамстваў маюць «імяныя» курорты. Калі сродкаў не хапае, пайшчыкі кааперуюцца.

— Зусім нядаўна мы пабудавалі здраўніцу «Бярэсце» ў Брэсцкай вобласці, — гаворыць старшыня Ліжжалгаснага аб'яднання Брэсткалгасдраўніца Сцяпан Круковіч. — Адначасова яна зможа прымаць тысячу ча-

лаvek. Сума паявых узносаў — 17 мільёнаў рублёў. Аднай, нават вельмі буйной гаспадарцы, выдзеліць такія сродкі было б цяжка. Першая чарга санаторнага комплексу ўжо дзейнічае. Тут ёсць кабінет функцыянальнай дыягностыкі, клінічныя і біяхімічныя лабараторыі. Другая чарга «Бярэсця» будзе. Там будзе зімна-плавальны басейн і водагразелячэбніца на тры тысячы наведванняў у суткі. Амбулаторна здраўніца стане абслугоўваць і насельніцтва навакольных вёсак. Трэцяя чарга «замкне» комплекс, які размясціцца сярод сасновага бору на берэзе Рагазнянскага возера.

За тым, каб дары прыроды выкарыстоўваліся ў поўнай меры, сочыць курорталагічная служба рэспублікі. У яе сістэме — навуковыя лабараторыі, клінікі. У Інстытуце неўралогіі, нейрахірургіі і фізіятэрапіі, напрыклад, вывучаецца ўплыв сапрапелю (адкладанні балот і азёр) на арганізм чалавека. Вучоныя распрацоўваюць асновы курортнага лячэння, удакладняюць паказанні і проціпаказанні да яго.

— Мы робім усё, каб сетка здраўніц расшыралася, і вырашаем задачу комплексна, — гаворыць начальнік рэспубліканскага Савета па ўпраўленню курортамі Браніслаў Шалькевіч. — Я маю на ўвазе, у прыватнасці, лесасадкі. За час

другой сусветнай вайны ў Беларусі загінула паўтара мільёна гектараў лесу. Цяпер ён не толькі поўнаасцю адноўлены — даваенны ўзровень пераўзыхадзены. Мы штогод высаджваем лесу на 13—15 працэнтаў больш, чым высякаем для гаспадарчых патрэб.

У бліжэйшыя гады з'явіцца шмат новых здраўніц, у тым ліку да 16 існуючых прыбавіцца 5 спецыялізаваных дзіцячых санаторыяў на тры тысячы месца і 5 дамоў адпачынку сямейнага тыпу. Клапоцімся мы і аб тых, хто прыязджае ў беларускі бор проста са сваёй палаткай. Для іх тут падрыхтаваны плячоўкі з калодзежамі, «экзатычныя» буданы, месцы, дзе можна развесці кастры. Усё гэта размешчана, як правіла, непадалёку ад дарог і пасёлкаў. Там можна купіць прадукты, атрымаць медыцынскую кансультацыю. Мы падлічылі: больш як мільён чалавек прымае наш лес штогод, 7,5 тысячы тон фітанцыдаў, якія ён выпрацоўвае, хапае на ўсіх.

У будучым гасцей, напэўна, прыбавіцца. Справа ў тым, што апошні перапіс насельніцтва паказаў: сярод шасці зон краіны, дзе зарэгістравана найбольшая колькасць доўгажыхароў (ад ста гадоў і больш), аказалася Беларуска-Літоўскі рэгіён.

Юрый САПАЖКОЎ.

А. ЛОБАЎ.

ВСЕ НАЧИНАЕТСЯ С ДЕТСТВА

МЕСТО В САДУ ГАРАНТИРУЕТ ГОСУДАРСТВО

«Мы очень счастливы, что побывали в Советском Союзе именно в Международный год ребенка, — не раз говорила Надежда Рудакова, которая сопровождала на отдых в пионерский лагерь Зеленый Бор детей наших земляков из Бельгии. — У наших детей не очень беззаботное детство, у них нет возможности отдыхать так, как отдыхают советские школьники. Они не чувствуют о себе постоянной заботы государства. У нас в стране борьба с безработицей, постоянно растущая дороговизна отнимают все силы, — рассказывала она. — В некоторых школах проводятся небольшие платные спортивные праздники, концерты. Средства от них направляются детям слаборазвитых стран, где положение малышей особенно ужасно. Правительство же не проводит, мне кажется, никаких мероприятий, связанных с Годом ребенка».

В Советской стране каждый из 62 лет после Великой Октябрьской революции можно назвать годом ребенка в самом высоком смысле этого слова. В каких бы трудных условиях мы ни жили, самое лучшее, самое дорогое всегда отдавалось ребятам.

Детям нужны радость, счастье, больше всего им нужен мир. Совсем недавно в Крыму в пионерском лагере Артек прошел Международный детский праздник. В нем приняли участие представители 73 стран всех континентов. Его девиз — «За счастливое детство в мирном мире!»

К юному поколению были обращены слова Генерального секретаря ЦК КПСС Л. Брежнева, который был самым дорогим гостем артековцев.

«Мир — это счастье детей, счастье всех людей, — сказал он. — Без мира нет детства, нет будущего. А ведь у миллионов и миллионов людей детство было украдено войнами. Очень важно, чтобы это никем не забывалось».

В Артеке собралось многоязычное, многонациональное общество. Но дети из самых разных стран отлично понимали друг друга, потому что они разговаривали на языке дружбы, а самым популярным у них было слово «мир».

Дети любят петь, танцевать, играть, рисовать. Стало традицией устраивать конкурсы детского рисунка. И не только в одной стране, а и международные конкурсы.

Дети рисуют, а мы, взрослые, внимательно всматриваемся в их творчество, потому что в своих рисунках они выражают то, что волнует их, чем они живут, о чем мечтают. В Артеке во время конкурса мальчик нарисовал на асфальте бомбу, а потом перечеркнул рисунок.

Мы видели, что проблемы войны и счастливого детства волнуют и наших гостей из Бельгии и Голландии, которые оставили нам на память свои рисунки. В них звучит тот же мотив: «Нет войне!», «Нет бомбе!»

И в Артеке, и в Минске, и на всей планете дети мечтают о мире, о солнце, о голубой земле, не знающей ужасов агрессии, не затанутой дымом пожарниц, не израненной бомбами, не расстрелянной из пушек.

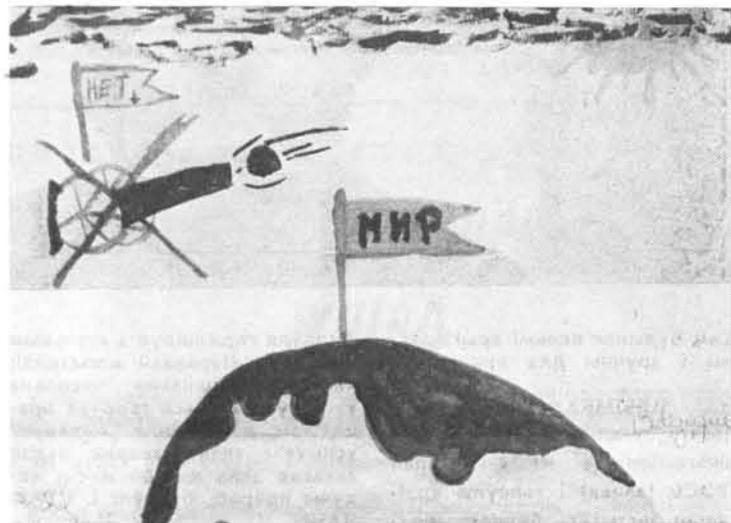
«Каждое поколение вносит свой вклад в историю, и вам тоже предстоит вписать свои страницы в биографию человечества, — сказал, обращаясь к детям, Л. Брежнев. — Настанет время, из рук старших вы примете эстафету социального и научного прогресса, возьмете на себя заботу о своей стране, о мире».

«Все начинается с детства», а потому Леонид Ильич

пожелал ребятам учиться, чтобы знать, уметь, творить и бороться за то, что близко сердцу и душе ребенка. Он пожелал им расти здоровыми и крепкими, умными, смелыми, любить свою Родину, свой народ, уважать всех, кто трудится, быть непримиримыми к жестокости, злу, эксплуатации, становиться в ряды борцов за народное дело, за мир на земле. Эти слова обращены были ко всем детям земли.

Все начинается с детства. И поэтому дети из зарубежных стран, хоть однажды побывавшие в Советском Союзе, навсегда сохраняют память о чудесной стране, где одинаковая забота проявляется обо всех мальчиках и девочках, где созданы все условия для того, чтобы детство было радостным и счастливым, где взрослые прилагают все силы, чтобы сохранить на земле прочный и длительный мир.

Д. БАБАК.

Это рисунки наших гостей из Бельгии и Голландии. Во время их отдыха в пионерском лагере Зеленый Бор был проведен конкурс детского рисунка, который проходил здесь под де-

в музее истории Великой Отечественной войны, и ужасы страшной кровопролитной войны, о которой слышали от старших, как будто коснулись

их самих. Решительно протестуют они своим творчеством против новой агрессии, которую готовят миру империалисты.

пішуць землякі

ХТО НАСТУПНЫ?

Нешта не шанцуе ў апошні час нашым амерыканскім дзялкам і іх стаўленікам у розных краінах. Інакш было раней: пасадзяць на шыю народу якой-небудзь краіны свайго дыктатара і спакойна выцягваюць адтуль багацці. Цяпер жа народы больш не жадаюць мірыцца з падобнымі парадкамі.

Возьмем, напрыклад, Іран. На працягу многіх гадоў «добры сябар амерыканцаў» іранскі шах грабіў краіну, разбазарваў нацыянальнае багацце — чорнае золата, шчодро забяспечваючы ім заакеанскіх сяброў. У той жа час ён паловаў сваіх падданных «савецкай пагрозай» і ў вялікай колькасці купляў у тых жа сяброў зброю. Аднак ні зброя, ні сябры не дапамаглі шаху выратавацца ад справядлівага гневу іранскага народа. Каб зберагчы галаву, давалася хутчэй уцякаць. Шах яшчэ не губляе надзеі, што былыя часы вернуцца. Але, відаць, надзеі гэтыя неабычальна вярнуцца.

Доказам гэтаму могуць служыць нядаўнія падзеі ў Нікарагуа. Тут таксама кіраваў «вялікі сябар амерыканцаў» — дыктатар Анастасія Самоса. Яго лёс вельмі падобны на лёс іранскага шаха. Ён таксама давеў сваю краіну да крайняй га-

визом «Пусть дети счастливы будут навечно, на все времена».

Находясь на белорусской земле, ребята побывали в Хатыни,

лечи і таксама быў вымушаны ўцякаць ад народнага гневу. І Самосу не дапамагла амерыканская зброя і армія. Цяпер ён адпачывае ў Фларыдзе, трацячы нарабаваныя ў народа Нікарагуа грошы.

Усё новыя і новыя народы скідаюць ярмо ненавісных дыктатур. Апошнім быў Самоса. Хто будзе наступны?

С. ТРЫХАНЮК.

ЗША.

ТАК БУДЗЕ

Чытаю кожны нумар «Голасу Радзімы» і заўсёды знаходжу што-небудзь цікавае для сябе. Нядаўна мяне асабліва ўсхвалявала карэспандэнцыя Аляксандра Наджарава «Каб жыццё было светлым і шчаслівым». Хоць яна і невялікая па памерах, але мае вельмі глыбокі сэнс. Гэтая записка расказвае аб дзейнасці Савецкага камітэта абароны міру. Што можа быць даражэй за мір? У вашай краіне гэта добра разумеюць і ўсімі сіламі стараюцца яго ўмацоўваць. Савецкія людзі вынеслі на сваіх плячах асноўны цяжар другой сусветнай вайны, яны не шкадуюць ні сіл, ні сродкаў, каб падобнае больш не паўтарылася. Самыя розныя людзі — пенсіянеры, рабочыя, служачыя, нават дзеці, добраахвотна аздаюць свае зберажэнні ў Фонд міру. Письмы гэтых людзей нельга чытаць без хвалявання. Якім жа глыбокім павінна быць у савецкага наро-

да пачуццё інтэрнацыяналізму, пачуццё дружбы да ўсіх народаў на планеце, калі нават маленькі хлопчык, якому, вядома ж, вельмі хацелася б мець фотаапарат, пасылае сабраныя для гэтага грошы пацярпеўшым ад агрэсіі дзецям В'етнама.

Парадавала мяне і тое, што ў апошнія гады ўсё часцей у Савецкі фонд міру паступаюць сродкі і ад грамадзян іншых краін. Значыць, і там людзі разумеюць вострую неабходнасць барацьбы за мір і падтрымліваюць намаганні савецкага народа ў гэтым напрамку. Як было б добра, калі б на нашай планеце жылі толькі такія людзі. Пакуль, на жаль, яшчэ не так. Але, я ўпэўнены, што так будзе.

Ю. РАСАДЗІНСКІ.

Аўстралія.

РАНЕЙШЫЯ ПРАБЛЕМЫ

Хачу падзяліцца з вамі думкамі аб нашым жыцці ў Амерыцы. Можна сказаць, што ўсё тут ідзе паранейшаму, не вырасаны ўсё тыя ж праблемы. Амерыканская статыстыка паказвае, што працэнт злачынстваў, грабязжоў, згвалтаванняў з кожным годам расце. Нашы ўлады, на жаль, не могуць ліквідаваць гэтыя злачынствы.

На маю думку, рост злачыннасці ў многім залежыць ад росту беспрацоўя, якое ў нашай краіне дасягнула гіганцкіх

маштабаў. Гэта асабліва адмоўна ўплывае на маладых амерыканцаў. Маладзі ўдасцава марыць аб будучым. Яна марыць, стараецца атрымаць адукацыю, спадзеючыся з цягам часу заняць трывалыя пазіцыі ў жыцці. Аднак ні маладосць, ні адукацыя не даюць магчымасці знайсці работу. Многія адчайваюцца, становяцца злачынцамі або наркаманами. У тэўтэйшых газетах можна часта прачытаць аб самагубствах маладых людзей, аб павелічэнні колькасці маладых пацыентаў у дамах вар'ятаў.

Гэтыя трагічныя з'явы прымаюць усё больш шырокія памеры, але ніякіх рашучых мер для іх ліквідацыі не прымаецца.

Асабіста я цвёрда перакананы, што памянёныя праблемы і ў будучы вырашаны да таго часу, пакуль у Амерыцы існуе капіталістычны лад. Бо і беспрацоўе, і злачынствы, і нажыва за кошт жыцця і здароўя людзей з'яўляюцца яго пастаяннымі спадарожнікамі. Пакутуюць, аднак, ад гэтых бедстваў не такія мільянеры, як Ракфелер, Форд, Дзюпон або Морган, а простыя і сумленныя працаўнікі, дабрабыт якіх зусім не турбуе багатых амерыканскіх тузоў.

А. КРАШАНКОЎ.

ЗША.

«Голас Радзімы»

№ 34 [1604], 1979 г.

В Советском Союзе в настоящее время насчитывается свыше 120 тысяч яслей и детских садов. Их посещают более 13 миллионов малышей.

У любой советской семьи финансовой проблемы, связанной с устройством ребенка в детский сад или ясли, просто-напросто не существует. Максимальная плата за содержание ребенка — она взимается только с высокооплачиваемых родителей — составляет 12,5 рубля в месяц (рубли — примерно 1,5 доллара США по официальному курсу). Родители, получающие сравнительно небольшую заработную плату, за содержание ребенка в дошкольном учреждении вообще ничего не платят.

В среднем только 20 процентов расходов, связанных с содержанием детей, покрываются, так сказать, родительскими деньгами. 80 процентов расходов гасятся дотациями из средств государственного бюджета.

Острологи утверждают, что эмансипация женщин в СССР зашла так далеко, что теперь уже нужно эмансипировать мужчин. В шутке этой содержится большая доля истины. Уровень образования женской половины населения — и относительно и абсолютно — уже чуть выше, чем у мужчин. Женщины за равный труд с мужчинами получают и равную зарплату. В СССР немало семей, в которых жена зарабатывает не меньше, а иногда больше мужа.

Не только в материальной, но и в других сферах жизни — общественной, научной, культурной — женщины ни в чем не хотят уступать мужчинам. Словом, молодая женщина, выйдя замуж, в очень редких случаях становится домохозяйкой.

Не в последнюю очередь это объясняется и тем, что в целом проблема детских садов в СССР решена. Но, безусловно, имеется ряд трудностей. Хотя общее количество мест в дошкольных учреждениях в основном обеспечивает потребность в них, на территории городов и поселков они распределены неравномерно. Родителям приходится возить детей на довольно-таки почтительное расстояние, что создает неудобства.

В новых городах, а их на карте СССР ежегодно появляется примерно два десятка, прежде всего в восточных районах, строительство садов не всегда поспевает за ростом численности населения. Новые города обычно строят и заселяет молодежь, рождаемость в них выше, чем в целом по стране. Но это, как говорится, временные трудности, которые неизбежны при освоении новых территорий.

В детских садах и яслях, как правило, работают люди со специальным педагогическим образованием. В каждом дошкольном учреждении имеется медицинский работник. Попутно заметим, что все дети регулярно обслуживаются педиатрами.

В 1978 году в СССР было построено несколько тысяч детских садов и яслей почти на 600 тысяч мест. В 1979 году намечено построить учреждения еще на 506 тысяч мест, прежде всего в новых городах и в сельской местности.

Геннадий ПИСАРЕВСКИЙ.

АТН.

НОВЫЙ ЗАКОН О ГРАЖДАНСТВЕ

СООТЕЧЕСТВЕННИК Ю. СЕЛИЦКИЙ ИЗ КАНАДЫ ОБРАТИЛСЯ В РЕДАКЦИЮ С ПРОСЬБОЙ РАССКАЗАТЬ О НОВОМ СОВЕТСКОМ ЗАКОНЕ О ГРАЖДАНСТВЕ. ПРЕДЛАГАЕМ ВНИМАНИЮ ЧИТАТЕЛЕЙ КОММЕНТАРИЙ ЮРИСТА.

Десятая сессия Верховного Совета СССР девятого созыва 1 декабря 1978 года приняла Закон о гражданстве, который явился одним из ярких проявлений дальнейшего укрепления правовых основ государственной и общественной жизни страны, принципов подлинного народовластия, социалистического гуманизма и пролетарского интернационализма. Высоко поднимая значение и достоинство гражданина Советского Союза, Закон подчеркивает и его ответственность перед народом. Провозглашая и обеспечивая советским людям всю полноту социально-экономических, политических и личных прав и свобод, наша Конституция исходит из того принципа, что осуществление их неотделимо от исполнения гражданами своих обязанностей почитания и соблюдения законов СССР, защиты интересов государства, укрепления его могущества и авторитета, верности социалистической Отчизне.

Потребность в новом Законе о гражданстве возникла потому, что прежний нормативный акт, принятый в 1938 году, значительно устарел, а жизнь страны, ее внутреннее и международное положение за 40 лет существенно изменились. Большое развитие получили международные политические, экономические и культурные связи СССР, расширились контакты советских людей с народами других стран и, прежде всего, — социалистического содружества. Зарубежный туризм, всевозможные поездки в соседние страны стали повседневным и привычным явлением. Вместе с тем миллионы иностранцев посещают СССР. Нередкими стали браки между гражданами нашего и других государств. Все это потребовало дополнительного разрешения целого ряда юридических вопросов гражданства. Новый Закон, закрепив оправдавшие себя многолетней практикой правила, учет и требования текущего времени. Достаточно сказать, что Закон 1938 года состоял всего из 8 статей, новый же включил в себя 29 статей в шести разделах.

Главное и самое важное отличие советского гражданства от гражданства и подданства капиталистических государств состоит в безусловном осуществлении провозглашенного Конституцией СССР принципа равноправия граждан без привилегий или дискриминаций. У нас нет «природных» и «натурализованных» граждан, как и нет гражданства разных видов.

В соответствии с Конституцией в нашем государстве установлено единое союзное гражданство, поэтому каждый гражданин союзной республики вместе с тем и гражданин Союза ССР. Этим олицетворяется государственное единство и сплочение всех наций и народностей. Советское гражданство является для всех равным. Это означает, что независимо от характера приобретения гражданства каждый, кто стал гражданином СССР, сразу же пользуется всеми конституционными правами и свободами без ограничения во времени и каких-либо «испытательных сроков», требуемых законами некоторых капиталистических государств.

Новый Закон существенно расширил демократические начала порядка приема в советское гражданство. Независимо от расовой и национальной принадлежности, пола, языка, образования, места жительства, иностранцы и лица без гражданства могут быть приняты в гражданство СССР. Если эти лица проживают на территории

союзной республики, они принимаются в гражданство Президиумом Верховного Совета соответствующей республики. Президиум Верховного Совета СССР принимает в гражданство лиц, которые проживают за рубежом, а также тех, в отношении гражданства которых уже принимались какие-либо решения.

Все вопросы, связанные с выходом из советского гражданства либо лишением его или восстановления в нем, отнесены к исключительной компетенции Президиума Верховного Совета СССР.

Выход из гражданства допускается только по личному ходатайству. Зачастую основание к выходу возникает со вступлением советских граждан в брак с иностранцами, в других случаях — в связи с воссоединением семей, разобренных во время второй мировой войны.

В то же время, в отличие от законодательства некоторых буржуазных государств, где жене предписывается следовать гражданству своего мужа, по закону о гражданстве СССР вступление в брак с иностранцем или расторжение брака не влияет на принадлежность к советскому гражданству. Например, гражданка СССР, вышедшая замуж за иностранца и проживающая на родине мужа, но не желающая выйти из советского гражданства, продолжает пользоваться всеми гарантированными ей Конституцией СССР правами и находится под защитой советского закона.

Закон закрепил перечень конкретных обстоятельств, в силу которых выход из гражданства может быть запрещен. Среди таких обстоятельств — неисполнение определенных обязательств перед государством, организационными и отдельными лицами (детьми, иждивенцами). Не допускается выход из гражданства лиц, привлеченных к судебной ответственности, а также если такой выход противоречит интересам государственной безопасности.

Лишение гражданства СССР, как крайняя мера, допускается только в отношении лиц, совершивших порочащие звание гражданина действия, наносящие ущерб престижу или государственной безопасности СССР. Следует отметить, что такие случаи встречаются очень редко.

Положения Закона об утрате и лишении гражданства полностью соответствуют международным соглашениям, в частности, Международному пакту о гражданских и политических правах, участником которых является наше государство.

Лицо, утратившее гражданство СССР, может быть по его ходатайству восстановлено в советском гражданстве Президиумом Верховного Совета СССР, конечно, при наличии к этому веских оснований.

Четко сформулированы в Законе вопросы гражданства детей при изменении гражданства родителей и при усыновлении.

Порядок рассмотрения заявлений и представлений по вопросам гражданства подробно регламентирован в 5-й главе Закона. В отличие от ранее действовавшего, новый Закон значительно шире сформулировал права союзных республик по вопросам гражданства.

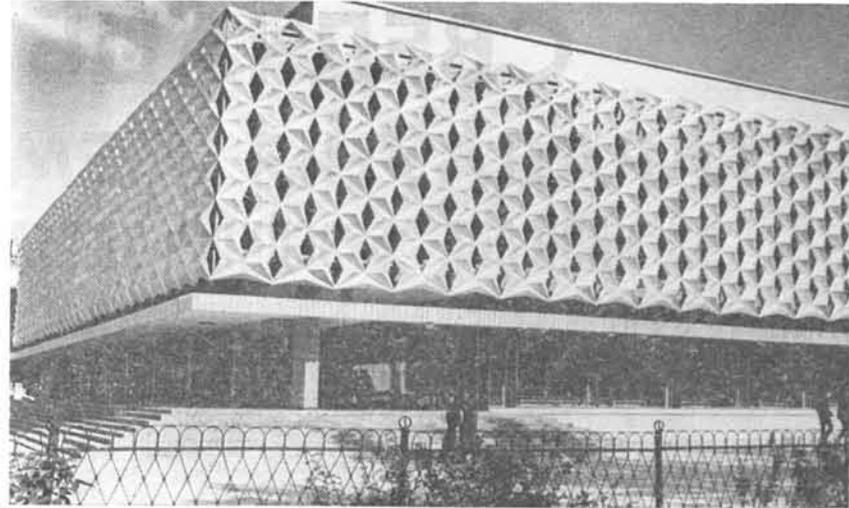
Новый Закон о гражданстве СССР с удовлетворением воспринят в нашей стране как реальное проявление социалистического демократизма и твердая гарантия прав и свобод советского человека.

Геннадий МАСЛЫКО.

ДАПАМАГАЮЦЬ СЯБРЫ З БАЛГАРЫ

Група камбайнераў з Габраўскай акругі Народнай Рэспублікі Балгарыі прадуе на збожжавых нівах Прыдняпроўя. Гэта вопытныя механізатары. У сваіх кааператывах за час жніва кожны з іх намалаціў на 500—600 тон збожжа.

Пасланцы брацкай краіны прыехалі на 20 дзён у адпаведнасці з планам развіцця сяброўскіх сувязей паміж Габраўскай акругай і Магілёўскай вобласцю. Такую ж паездку з мэтай аказання дапамогі ва ўборцы ўраджаю зрабілі нядаўна ў Балгарыю і лепшыя магілёўскія камбайнеры.

Новы кінатэатр «Кастрычнік» у Баранавічах.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

ФЕЛЬЕТОН

ТЭОРЫЯ «ШЭРАЙ ПРАЦЫ»

Перш: за ўсё: што такое «шэрая праца»? Або «шэрая работа»?

Работа, як вядома, бывае цяжкая і лёгкая, радасная і невясёлая, цікавая і абрыдлая, а таксама прыемная, добрая, далікатная, тонкая, ну і, само сабой зразумела, брудная, чорная, няўдзячная і марная. Напрыклад, лічыць і пічаць грошы ў панчоку — работа радасная, падглядаць за зграбнай суседкай — цікавая, церабіць там, дзе свярбіць, — прыемная, пераліваць з пустога ў парожняе — марная.

А якая шэрая? Адразу так і не скажаш. Таму я зноў павінен брацца за канкрэтны прыклад.

Раней, значыць, беларускія нацыяналісты ўсур'ёз намерваліся вызваляць ад камунізму Беларусь сілаю зброі. Меркавалі: гахнем вась па Саветах з Амерыкі ды з Канады, і ўсё гатова — калі ласка, уязджай у пакараны Мінск на белым кані. Мары былі прыемныя, ружовыя — нічога не скажаш. А практычна такая работа аказалася страшэнна небяспечнай і цалкам нерэальнай.

Але ж трэба як-небудзь варушыцца, неж «дзеіць», нешта думаць: Зубы хоць і пакрышыліся, але ж трэба кусаць і грызці камунізм. Выйсьце з такога стратэгічнага тупіка і паказала тэорыя «шэрай працы». Слухайце!

Разгарнуў я «Беларускі голас», зазірнуў на другую старонку — божа мілы!.. У загалюку напісана: «Пяціхвунтовыя яйцы». Цікаўнасць мая ўспыхнула яркім журналісцкім агнём: «Дзе? Якія?!» Ліхаманкава стаў чытаць незвычайнае паведамленне.

Аказваецца, не на Мадагаскары і не на астравах Галапагос выяўлена гэткае цуда прыроды. А ў нас, дзякуй богу, у Савецкім Саюзе. Яго міласць спадар Хмара піша, што ў нас на Украіне «паціхутку ад народу ідуць доследы, як замяніць курыцу струсём» (г. зн. страусам). «Струсёвыя яйцы», — раскрывае далей савецкія сакрэты «Беларускі голас», — важаць каля паўтара кіля (адным можна было б накармаць цэлую калгасную брыгаду), а мяса струсё дае аж каля 100 кіля!»

Мы чулі, што на Украіне ў Асканіі-Нова спраўды гадуець страусаў. Бачылі іх нават на экране тэлевізара. Я асабіста не без падставы лічу, што яйкі іх памерам з добры чыгунок. Магчыма таксама, што страусаў, знёсьшыся, не кудахтае, як тая бязмозглая курыца, а моўчкі сядзіць на яйках, хаваючы іх «ад народу». Але вось што доследы тыя засакрэчаны — гэтага, прызнаюся як на поведзі, ніхто ў нашым грамадстве не ведаў.

Больш таго, доследы са стратэгічнымі яйкамі, як высветліла Хмаравая разведка, вядуцца даўно. Але беспаспяхова — справа разбіваецца аб нявытрыманасць струсёў да холаду. Трэскаюцца, вядома, і яйкі, не дасягнуўшы гіганцкіх чыгуначных патэльнаў, якія па адной на кожны калгас адлівае Магнітагорскі металургічны камбінат. І таму газета з прыемнай задаволенасцю паведамляе, што грандыёзны камуністычны план рушыцца, калектыўная рэшня не атрымаеца, а калгаснікі ходзяць, падцяўшы галодныя жываты.

Вось гэта і ёсць яскравы прыклад практычнай «шэрай работы»: не махаць слабенькімі кулакамі ў бок Масквы, а мардаваць камуністаў пачунай, як маладая крапіва, крытыкай.

Тэорыя шэрай антысавецкай работы ўсё роўна што «абарона правоў

чалавека» па-амерыканску — апошні шык-мадэрн нацыяналістычнай думкі. Аўтарам яе з'яўляецца Вольга Трэска — тэарэтык і папечніца самага Сяргея Хмары.

Вядома, з яек, хоць яны сабе і пудовыя, палітычны навар невялікі. А што датычыць пераацэнкі «вызвольнай» работы, то ў спадарыні Вольгі, скажу я вам, зусім не дурная галава.

Вольга абгрунтоўвае сваю дактрыну так. Маўляў, не толькі ў акружэнні Хмары, а і ў «беларускіх калабарантаў і кваслінгаўцаў» у Нью-Йорку «пачалі віраваць некаторыя думкі, сугучныя з маімі выказваннямі ўжо ад доўгага часу». Нью-Йоркская хеўра таксама ўзялася за перагляд «свайго славеснага арсеналу, сваёй палітычнай фразеалогіі, ці не замінае гэта фразеалогія ў шэрай працы на родны край». І Вольга радуецца: «А во тожта! А за такіх думкі дзесяць гадоў назад мяне абзвалі і камуністкай, і здрадніцай, і лепшымі элітэстамі нашы розныя паўграмацкія «палкоўнікі», што змагаліся і змагаюцца за «вызваленне» Беларусі над бутэлькай у Кліўлендзе, Чыкага ці Саўт-Рыверы».

Правільна! З тых малапісьменных «палкоўнікаў» толку, што з казла малака. Яны толькі «апрапаюцца ў вызвольную фразеалогію для сваіх зусім партыкулярных мэтай, перадусім звязаных з асабістай нажывай». Хеўры Станкевіча, як аўтарытэтная сведчыца Хмара, уласцівы «даносы, асабістая варажасць, рэнегацтва, прафесіянальнае калабаранцтва, якое вытварыла ўдушлівую палітычную атмасферу» ў асяроддзі нацыяналістаў.

Гэткую гадку атмасферу зноўхаў нехта Аляксандр Кент, і не ў ЗША, а ў Таронта — там, дзе рэзідэнцыя Хмары. Спытаў у нейкага экс-паліцыя: «А ці ёсць у вас газета?» Той у адказ: «Няма ў Таронта ніякай газеты!» Гэта ж трэба! Тут тыражом 100 (сто) экзэмпляраў выдаецца «Беларускі голас», а аб ім ніхто і не ведае. Хмара, страшэнна пакрыўдзіўшыся на прыхільнікаў Станкевіча, гыркнуў злоснай фразай: «Махляры! Шайка! Мы сэнсацыю пра яйкі надрукавалі, а яны — няма газеты». Аляксандр Кент, паназіраўшы такую грызню, з адчаем напісаў: «Тое, што я знайшоў у Таронце, гэта апатыя ва ўсіх яе хвормах. АПАТЫЯ з вялікіх літараў! Сорам! Як жа Масква мусіць быць задаволеная з усёго гэтага...»

От жа дзівак! Няма Маскве большых клопатаў...

Дык вось ва ўмовах такой сырой і агіднай атмасферы светлым промнем засвяціла тэорыя Вольгі Трэскі. Каб неж апраўдаць апатыю і падглянцаваць маразм, каб зрабіць выгляд, што і «мы чаго-небудзь вартыя», спадарыня Трэска разумна сказала: «Кіньце вы гэту дурніцу з вызваленнем Беларусі! Не вы яе пойдзеце вызваляць, як і прыехаўшыя калісцы з немцамі акінчыцы, тумашы, шчорсы, астрэйскія». На гэтым розум кончыўся, ператварыўшыся ў «яйкі»: крытыкуйце, маўляў, Саветы, дагаджайце сваім амерыкана-канадскім гаспадарам, падпісвайцеся на «Беларускі голас» — гэта і будзе «шэрая праца і змаганне за незалежнасць Беларусі ў нашых абставінах».

Цяпер мне лягчэй адказаць на пытанне, што ёсць такое шэрая праца. Адказваю: як і пераліванне з пустога ў парожняе, яна ёсць нікчэмная і марная праца.

Уладзімір БЯГУН.

СВЕДЧАЦЬ СТАРАДАЎНІЯ МЕМУАРЫ 3. НАПІСАНА БРЭСЦКІМ КАШТАЛЯНАМ

(Заканчэнне.)

Пачатак у №№ 32, 33.)

У параўнанні з успамінамі Турчыноўскага і Пільштыновай апавядальнай плынь чатырохтомных мемуараў Марціна Матушэвіча больш ураўнаважаная. Па-першае, яны пісаліся пазней, у сярэдзіне 60-х гадоў XVIII стагоддзя, калі жыццё прыкметна стабілізувалася. Па-другое, сам аўтар быў чалавекам больш спакойным, разважлівым. Да асаблівых прыгод не імкнуўся. Далей Варшавы і Коўна з Беларусі, са свайго маёнтка Расна на Брэстчыне, нікуды не адлучаўся. Праўда, па Беларусі ездзіў бесперапынна. І прыгодніцкі элемент ва «Успамінах» Матушэвіча таксама відочны. Але гэта не асабістыя «авантуры», а хутчэй, палітычныя «прыгоды», абумоўлены барацьбой за ўладу розных шляхецкіх груп.

Матушэвіч быў выхадцам з беларускага шляхецкага роду, здаўна аселага на Міншчыне. Бацька яго Ежы вядомы тым, што ездзіў за граніцу разам з бабрыйскім старастам Янам Сапегам. Марцін Матушэвіч нарадзіўся ў 1714 годзе ў вёсцы Ельня недалёку ад Камянца. Спачатку (з п'яці год) вучыўся ў Камянцы, потым — у брэсцкіх езуітаў. Рана пачаў займацца грамадскай дзейнасцю. У 1739 годзе за ўзятку ў шэсцьсот дукатаў стаў брэсцкім гарадскім пісарам, у 1740-м — брэсцка-літоўскім падстолім, 1752-м — стольнікам, 1765-м — земскім судзеяй. Памёр у 1773 годзе, будучы брэсцка-літоўскім кашталянам.

У сваёй грамадска-палітычнай дзейнасці Матушэвіч рабіў стаўку на Радзівілаў — спачатку на Міхала, а потым — на яго сына Карала. Вораргі Радзівілаў (асабліва Чартарыйскія, якія жылі побач з Раснай, у Волчыне) былі яго смяротнымі ворагамі, шкодзілі яму ў кар'еры як толькі маглі. Але Матушэвіч не зважаў на перашкоды. Маючы дыпламатычнае чуждце, прамойніцкі дар, спойваючы і падкупляючы шляхту, ён лёгка заваёўваў яе прыхільнасць і галасы, за што Радзівілы не заставаліся ў даўгу. Сціплы брэсцкі чыноўнік быў важнай, хоць і не прыкметнай спружынай многіх палітычных акцый.

Ад яго цягнуліся ніткі да гетмана Браніцкага, да французскага пасла ў Варшаве. Матушэвіч сам выступаў з палымянымі прамовамі і «заясцэпчываў» ім іншых на пасяджэннях сеймаў, сеймікаў і трыбуналаў. Пасля смерці караля Аўгуста III горача ўключыўся ў барацьбу за тое, каб карона не дасталася стаўленіку Чартарыйскага Станіслава Аўгуста Пянітоўскаму (дарэчы, ураджэнцу таго ж Волчына). Але калі з дапамогай Кацярыны II той усё ж перамог, Матушэвіч адным з першых кінуўся яго віншаваць, лёгка адступіўся ад Карала Радзівіла, які быў вымушаны ўцякаць за граніцу. Як відаць з «Успамінаў», Матушэвіч меў яўнае або патаемнае дачыненне амаль да ўсіх грамадска-палітычных падзей, якія адбываліся ў сярэдзіне XVIII стагоддзя ў Беларусі, Літве і нават Польшчы.

Па творах Турчыноўскага, Пільштыновай і Матушэвіча мы можам прасачыць, як у XVIII стагоддзі паступова фарміравалася пісьменніцкая свядомасць мемуарыстаў. Турчыноўскі яшчэ не ўсведамляў сябе пісьменнікам, не думаў пра выданне сваіх успамінаў. Пішучы іх, ён ставіў перад сабой не мастацкія,

а утылітарна-дыдактычныя мэты. Пільштынова ўжо адрасавала сваё «Рэха» чытачу, апрача прозы пісала і вершы («Песні маёй кампазіцыі»). У асобе ж Матушэвіча мы ўжо маем пісьменніцкую індывідуальнасць. Ён перакладаў з лацінскай на польскую мову сатыры Гарацыя, у чым яму дапамагаў расненскі «рэзідэнт» Ануфры Карытынскі. Уласна кажучы, гэта быў не літаральны пераклад, а творчая перапрацоўка. У арыгінале другая сатыра з другой кнігі займае 136 радкоў, у перакладзе — 534. Да некаторых сатыр Гарацыя прыкладзены арыгінальныя «Дадаткі» Матушэвіча.

Матушэвічаўскія «Дадаткі» да перакладаў сатыр Гарацыя ўзнімалі актуальныя пытанні тагачаснай рэчаіснасці. У іх асуджалася тыранія, шляхецкія міжусобицы, жаночая распуста. Як сцвярджае польскі даследчык Б. Крулікоўскі, «Дадаткі» могуць служыць «асабістым каментарыем» да «Успамінаў» Матушэвіча, дзе аўтар, баючыся, што яго запісы трапяць у непажаданыя рукі, не даваў ацэнак палітычным падзеям, не выказваў асаблівых эмоцый. Акрамя «Дадаткаў» да сатыр Гарацыя Матушэвіч пісаў польскія і лацінскія оды з выпадку розных урачыстасцяў. Дарэчы, пісьменнікам быў і сын Марціна — Тадэвуш Матушэвіч (каля 1765—1819), які нарадзіўся і жыў у той жа Расне. У польскай літаратуры ён вядомы як паэт, публіцыст, перакладчык і тэатральны крытык.

Аднак вернемся да галоўнага твора М. Матушэвіча — яго «Успамінаў», напісаных ці перапісаных з ранейшых нататкаў каля 1765 года. У іх рэтраспектыўна расказваецца аб падзеях 1714—1764 гадоў. Пра дзіцячыя і юнацкія гады гаворка вядзецца больш лаканічна, але затое вобразна і каларытна. Апошнія раздзелы больш дакладныя, падрабязныя. Аднак асабістае ўступае тут месца грамадска-палітычнаму. У гэтым уключаюцца прамовы, розныя дакументы, наведзеныя ўстаўкі (гісторыі ў гісторыях).

«Успаміны» Матушэвіча — не толькі цікавы дакумент эпохі. Гэта і мастацкі вобраз тагачаснай рэчаіснасці — палітычнай, культурнай, бытавой. Б. Крулікоўскі, А. Сайкоўскі, А. Павінскі і іншыя польскія даследчыкі спадчыны Матушэвіча акцэнтуюць увагу на раманнай форме яго апавядання. Сайкоўскі называе галоўны твор брэсцкага кашталяна «ўспамінамі-ракой», дзе апавядальная плынь ахоплівае «просторы ўспамінаў, біяграфіі, чужых прыгод. Чэрпае іх аўтар з уласных назіранняў, другасных рэляцый... Перасліўшы першых ўражанняў, мы не адарвёмся ад захапляючага чытання, адзінага ў сваім родзе». Нельга не пагадзіцца з Сайкоўскім, што «Успаміны» Матушэвіча чытаюцца з цікавасцю, як проза мастацкая. Асабліва там, дзе аўтар прапускае падзеі праз прызму свайго суб'ектыўнага ўспрыняцця. Матушэвіч быў безумоўна чалавекам цікавым, дасціпным; унутраны свет яго даволі багаты.

«Мемуары» Матушэвіча — прыкметны крок наперад у выяўленні асабістага пачатку. У «дзяржышах» XVII стагоддзя ён яшчэ амаль адсутнічаў. Расказваючы пра свае бурныя прыгоды, Турчыноўскі таксама асабліва не выказваў эмоцый. Пільштынова, прадстаўніца наступнага пакалення, лічыць асабі-

стыя, сямейныя справы не менш важнымі, чым грамадскія. Яна шчыра апавядае пра свае ўзаемаадносіны з другім мужам і «амаратам», хаця выглядае тут далёка не ідэальна. Яшчэ смялей прапускае чытача ў сваё ўнутранае «я» Матушэвіч. Праўда, яго прызнанні маюць іншы характар. Брэсцкі кашталян, відаць, бездакорна паводзіў сябе ў сямейным жыцці: жонку ён узяў па сімпатыі (хоць і пасяг тут сыграў сваю ролю), дзеці ў іх нараджаліся амаль кожны год, іншыя жанчыны, здаецца, не цікавілі мемуарыста. Але, як відаць з «Успамінаў», тагачасная рэчаіснасць часта прымушала Матушэвіча ісці на кампрамісы з сумленнем: даваць узяткі, самому іх браць, галашаваць і сведчыць наперакор праўдзе... Ён разумеў, што рабіць гэта брыдка, чырванеў пры гэтым, але ўсё роўна «грашыў». І шчыра прызнаваўся ў гэтым. Вось ён склусіў на пасяджэнні трыбунала, «крыва прысягнуў». Але тут жа яму стала сорамна, тым больш, што хлусня выйшла наверх, дрэнна скончылася. Адсюль мараль: «Жадаю заўсёды кожнаму ў кожнай сітуацыі быць сумленным і пазбягаць няпраўды».

Ва «Успамінах» Матушэвіча ўжо адлюстравалася тое, што мы сёння называем унутранай барацьбой. Вось Радзівілы навязваюць яму несправядлівую справу. На пасяджэнні трыбунала трэба выказаць сваю пазіцыю, аддаць голас. За каго? Абразіць сумленне ці абразіць Радзівілаў? Матушэвіч згадвае, што калі ён прымаў тое рашэнне (хоць і ў адпаведнасці з сумленнем), то, як яму казалі прысутныя, ажно ў твары змяніўся... Чым не пачатак сучаснага псіхааналізу?!

Больш таго, у Матушэвіча мы знаходзім нават элементы падсвядомага. Рэальнае ў яго пераплятаецца з нерэальным (тут несумненны ўплыў і ідэалогіі контррэфармацыі, і эстэтыкі барока). Брэсцкі кашталян быў, бадай, першым у мемуарыстыцы Беларусі, хто апісаў свае сны. Яны ў яго, зразумела, «цудоўныя»: прадвешчаюць рэальныя падзеі, уплываюць на іх. І адначасова яны апісаны з такой падрабязнасцю і канкрэтнасцю, што хочацца ўжыць слова: рэалістычна.

Пішучы ўспаміны, Матушэвіч імкнуўся быць справядлівым і праўдзівым, танарыўся гэтым імкненнем. Але адначасова баяўся, што «праўда» можа зашкодзіць яму, асабліва ў вачах сучаснікаў, не прывычаных шчыра выказаць свае думкі і пачуцці. Адсюль — боязь адрасавання ўспаміны шырокаму чытачу, жаданне неяк «аб'ектывізаваць» іх, ачысціць ад выражэння асабістых сімпатый і антыпатый. Мемуары завяршаюцца такім красамоўным прызнаннем: «У гэтым дзяржышах заключана праўда, занадта шчыра апісаная і для многіх асоб крыўдная, таму я не жадаў бы, каб яго хтосьці чытаў. Калі б у мяне быў час, я выправіў бы і выправіць прагну, калі мне пан бог захоча дазволіць доўгае жыццё, а калі папраўці зроблены не будуць — ва ўсіх пакорліва прашу прабачэння і адпушчэння, бо ўсё ж гэта ёсць прыватнае пісанне, для ведама толькі сям'і».

Тое ж імкненне (яўнае або стрыманае) да шчырасці і праўдзівасці адчуваецца і ў іншых мемуарыстаў XVIII стагоддзя. Матушэвіч быў тут не «белай варонай», а выражэннем агульнай тэндэнцыі часу.

Адам МАЛЬДЗІС.

Прасторныя залы мінскага Палаца мастацтва аддадзены маладым творцам. Тут экспануюцца дыпломныя работы выпускнікоў Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута апошніх трох гадоў. Прадстаўлены жывапіс і графіка, скульптура і дызайнерскія распрацоўкі, плакат і праекты інтэр'ераў... Наведвальнікі прыдзірліва разглядаюць кожную рэч. Гэта ж апошняя работа студэнта і першая — мастака. Сённяшнія маладыя творцы будуць вызначаць узровень мастацтва канца XX — пачатку XXI стагоддзя. А з чаго яны пачынаюць? Што іх хвалюе? Які напрамак яны для сябе выбіраюць? Шукаць на выстаўцы адказы на гэтыя пытанні надзвычай цікава, бо ў многіх работах бачна сталасць думкі, прафесійнае майстэрства.

Ілюстрацыі А. Александровіча да паэмы М. Чарота «Босыя на вогнішчы» дэталёва прааналізаваны ў разгорнутай газетнай рэцэнзіі [Ці ж часта такі гонар маладымі!]. Мастацтвазнаўца звяртае ўвагу на складаную тэхніку — бездакорна скарыстаную, філасофска-паэтычнае гучанне кожнага аркуша, нацыянальныя вобразы.

Разпрадукцыі жывапісных работ В. Валынца друкаваў рэспубліканскі часопіс. Цяжка паверыць, што аўтар — малады чалавек. Яго «Поры года» ўражваюць мудрасцю сталага майстра. За знешне звычайнымі сюжэтнымі малюнкамі паўстае паўсядзённасць — ля вясенняга ручайка спыніліся юнак і дзяўчына; маладая сям'я бязжыццэ пад летнім даж-

жом, прыкрываючы дзіця; сумуе жанчына, глядзячы на вярціну ў гародчыку; боль і адначасова адчуванне непазбежнасці ў вачах тых, хто праёў апошні шлях блізкага чалавека... Плынь жыцця тут пададзена праз народнае святоспрыманне, і серыя невылікіх па фармату работ выглядае як адзіны эпічны твор.

Прыемна, што амаль усе выстаўленыя работы прасякнуты сучаснымі клопатамі і турботамі, нават распрацоўка гістарычных тэм па-свойму надзённая і актуальная. Які велічы Сымон Будны! Скульптура, зробленая С. Гарбуновай, будзе ўстаноўлена ў Нясвіжы. Дыпломнікі распрацавалі праект рэстаўрацыі старога Мінска, прапанавалі сапраўдны калейдаскоп арыгінальных плакатаў, прамысловых рэчаў.

Ёсць яшчэ адна адметнасць, якую хацелася б адзначыць. Побач з прозвішчам аўтара работы названы і яго кіраўнік, выкладчык інстытута. І ў кожным выпадку гэта выклікае развагі. Калі вучань паўтарае настаўніка, то ці шмат набывае мастацтва? І якая ўдзячнасць успыхае да таго, хто перадаў маладым не толькі свае веды, вопыт, умненне, але і здольнасць да самастойнасці мыслення, да творчага пошуку, хто паспрыяў станаўленню асобы, здольнай ствараць духоўныя каштоўнасці.

В. СЕРГІЕВСКАЯ.
НА ЗДЫМКАХ: С. ГАРБУНОВА.
«Сымон Будны»; Ф. ЯНУШКЕВІЧ.
«Паўстанцы». З трыпціка «Кастусь Каліноўскі»; А. БУЛАТ.
«Жнівень».

СЛОЎНІК—КРЫХУ НЕЗВЫЧАЙНЫ

Ёсць слоўнікі перакладныя і арфаграфічныя, тлумачальныя і этымалагічныя, гістарычныя і дыялектныя... Гэты ж даведнік, складзены М. Абабуркам і выпушчаны выдавецтвам «Вышэйшая школа», крыху незвычайны. Сапраўды, не часта сустрачэш слоўнікі, у якіх разглядаліся б дыялектныя словы, што выкарыстоўваюць у сваёй творчасці пісьменнікі.

А менавіта такую задачу і паставіў перад сабой М. Абабурка. Яго слоўнік-даведнік «Дыялектныя словы ў творах беларускіх савецкіх пісьменнікаў» — першая ў рэспубліцы спроба выяўлення, сістэматызацыі і тлумачэння мясцовых слоў, што сустракаюцца ў мастацкай літаратуры. У яго ўключаны «найбольш арыгінальныя і шырокаўжывальныя ў мове мастацкай літаратуры лексічныя, семантычныя і словаўтваральныя дыялектызмы».

У якасці прыкладаў аўтар выкарыстоўвае ў асноўным праязныя творы пісьменнікаў. Гэта — не выпадкова. У мастацкай прозе значна часцей, чым у пазіі, ужываюцца дыялектызмы. Аб важнасці даследчыцкай работы М. Абабуркі сведчыць тое, што ён у сваёй працы выкарыстаў прыклады з твораў п'яцідзясці беларускіх пісьменнікаў.

— Паводле славуэтага выказання Сент-Экзюперы, усе мы родам з дзяцінства. Так, але ж застаюцца гэтыя ідэалы замацоўваюцца ці ўмяняюцца ў розны час, праз усё жыццё. Ці не маглі б вы прыгадаць, калі, у якіх умовах, пад уплывам якіх падзей ці фактаў склаліся вашы жыццёвыя і творчыя прынцыпы?

— Зразумела, што з бегам часу мяняюцца нашы погляды, і гэта з'ява натуральная, калі яны ідуць у напрамку набліжэння да праўды, да ідэалу, як натуральным з'яўляецца адпаданне ніжэйшых галін, якія аддалі свае сілы маладым, каб тыя яшчэ вышэй узнялі жывую крону дрэва. Так, ідэі Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі многім памагалі знайсці сваю дарогу да сонца — і мне ў свой час, і сёння многім людзям на планеце. Але ёсць і такія, якія рэгрэс, адыход ад праўды і справядлівасці лічаць поступам, а здраду свайму народу і Радзіме намаганнем выдаваць за нейкі подзвіг, гады, калі ва ўсіх народаў і на ўсіх мовах гэта называецца здрадай, з якой нікому не ўдалося і не ўдацца змыць чорныя плямы ганьбы.

Людзі майго пакалення прайшлі праз суровую школу барацьбы за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, якую ўзначальвала Кампартыя. І я, як усе мае сябры-пільнікі, ганаруся тым, што ў тыя змрочныя гады ваволі быў адным з радавых байцоў партыі, якая нас выхоўвала, аказвала дапамогу і ў падполлі, і ў санацыйных астрагах, і ў нашых творчых пошуках. І таму смешнымі і нікчэмнымі выглядаюць усе патугі розных эмігранцкіх дзеячаў на ролю Іванаў-хрысціцеляў рэвалюцыйных і культурных дзеячаў ці на ролю нейкіх «добрачлівых дарадцаў», сёння закліпаных тым, як нам і пра што пісаць. Калі ў іх кароткая памяць, дык хай яны перагартваюць нашы творы, артыкулы, хаця б у «Беларускім летпісе» (у «Нашай волі» (1935—1938 гады), яны думалі цэнзура, і свае даносы ў розных даверасяўшых хадзючых, паланайшых і фашысцкіх часопісах і газетах, ці так званыя «крытычныя працы», у якіх чаго яны толькі не выпісвалі на Савецкі Саюз, літаратуру, на заходнебеларускіх пісьменнікаў П. Пестрака, В. Таўлая і іншых. Я не называю тут імён гэтых «крытыкаў», бо Nomina sunt odiosa. (Не будзем называць імёнаў. — **Заввага рэд.**)

Пасля маіх артыкулаў у «Нашай волі» «Шлях моладзі» (1936 год) пісаў: «Аргумент Танк чамусьці вузкая ўсё барэ і хоча ў кожным творы бачыць толькі праграмы, класавасць, партыйнасць і над гэта не можа падняцца». Што гэта — не данос? Аб гэтым у сваім артыкуле-адказе пісаў тады Рыгор Шырмы, які закляймаў гэтых паняў прыслужнікаў. Дарэчы,

ці не «шырыня» гэтых іх поглядаў потым дапамагла ім скаціцца ў крывавае балота фашызму. Пасля майго артыкула «Літаратурны маладняк і крытыка» («Беларускі летпіс» № 4—5, 1938 год), у якім я пісаў аб стане заходнебеларускай літаратуры і аб тым, што «нас не павінна палохаць, што на нас апалчацца гэтыя людзі, якія не маюць права прэтэндаваць на суддзяў, а тым больш калечыць падростаючы маладняк... Час прыйшоў сказаць сваё слова. І мы яго скажам». Я ніколі не забуду слоў Рыгора Раманавіча Шырмы, які тады пісаў мне ў пісьме: «Беларускі летпіс» выйшаў з маладым румянцам і задорам. Весаляй

— Яўген Іванавіч, вы з'яўляецеся старшынёй праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР, членам Савецкага намітэта міру... Ці не маглі б вы назваць іншыя свае «пасады» і грамадскія абавязкі? Як яны спалучаюцца з літаратурнай працай?

— Ці ёсць якая патрэба пералічваць свае шматлікія пасады і грамадскія абавязкі, хоць мы, пісьменнікі, часта наракаем, што бываем імі перагружаны? Але ў маім жыцці ва ўмовах Заходняй Беларусі былі дні, месяцы, гады, калі нічым я не быў заняты, акрамя як уласнымі думкамі. І гэта былі вельмі цяжкія гады. Праца пісьменніка — адна з самых неспакойных. Пачынаючы літаратурную дзейнасць, я гэтага нават не ўяўляў. Ну а цяпер, відаць,

паэт Якаў Хелемскі. Тут я хачу зазначыць, што і мае землякі не застаюцца ў даўгу. Я не ведаю сёння ніводнага беларускага пісьменніка, які не працягваў бы слаўныя традыцыі Купалы, Коласа, Бардановіча і не ўнёс сваімі перакладамі каштоўнага ўкладу ва ўмацаванне нашых узаемных творчых сувязей і братэрскай дружбы. Зразумела, што не ўсе пераклады ўдаюцца нават самым выдатным майстрам. Але калі гутарка ідзе аб перакладах беларускіх твораў, у тым ліку і маіх, на рускую мову, амаль усе яны зроблены на высокім прафесійным і мастацкім узроўні. Аб гэтым гаворыць прысуджэнне Дзяржаўных прэмій СССР Купа-

ўзнагарода, лісты і водгукі чытачоў мяне абавязваюць яшчэ лепш працаваць дзеля развіцця нашай савецкай літаратуры.

— Паміж вашай першай кнігай і той, што выйшла сёлетая, дзесяці гадоў. Чаго ў іх больш — агульнага ці адметнага?

— Аж не верыцца, што так хутка мінула амаль 50 год ад першага майго надрукаванага верша. Многае змянілася за гэты час, і хоць сённяшняя мая творчасць у сэнсе ідэйным і мастацкім з'яўляецца працягам ранейшай, толькі ў новых гістарычных умовах, у новай рэчаіснасці, бяспрэчна, сёння яна ахоплівае больш шырокае кола тэм і карыстаецца большым арсеналам выўленчых сродкаў і форм.

— Ваша паэтычная і грамадзянская пазіцыя акрэслена вельмі выразна. У вершах і публіцыстычных выступленнях вы часта гаворыце пра сваю партыйную і ідэйную скіраванасць. Гэта вылікае напады з боку беларускіх буржуазных нацыяналістаў. Вас абвінавачваюць у дагматызме, прыстасавальніцтве, прытворстве і да т. п. Што вы можаце сказаць наконт гэтага?

— Нічога дзіўнага, што беларускім нацыяналістам не падабаецца ідэйны напрамак нашай літаратуры. Яны абвінавачваюць нас у дагматызме, прыстасавальніцтве, хаця гэта больш уласціва ім самім. Вазьміце любога з іх прадстаўнікоў. У гады панавання санацыі выслужваліся, як маглі, перад панамі, перад кірціклісамі, бацянскімі, яскінскімі; пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі тыя, што не паспелі ўцячы на Запад, каляліся публічна і кляліся ў любові да Савецкага Саюза. Тады многім з іх казалі: «За мінулае нічога вам не будзе прыцягваць да адказнасці, працуйце». І яны пісалі хвалебныя артыкулы, выступалі на мітынггах, на літаратурных вечарах. А нахлынулі фашысты — адрозу пайшлі да іх на службу, сталі мужамі даверу, бургамістрамі, паліцаямі, катамі свайго народа. Калі ж Савецкая Армія разбіла фашысцкую навалач, «дабрадзеі» ўдзякалі з недабіткамі сваіх гаспадароў і пераклінуліся на службу да новых. Вось гэта сапраўднае прыстасавальніцтва, сапраўднае маральнае і грамадскае аблічча гэтых хамелеонаў і сённяшніх «абаронцаў» свабоды, правоў чалавека, дэмакратыі і нацыянальнай незалежнасці. Мы ж творым, як гаварыў Шолахаў, па закліку свайго сэрца. І гэта сапраўды так. Савецкія пісьменнікі не ведаюць больш пачэснай місіі, як сумленна служыць свайму народу, Радзіме, перадаваць ідэям нашага часу, носьбітам якіх з'яўляецца ленінская Камуністычная партыя.

Калісьці ў аднаго ўсходняга мудраца спыталі, што ён хацеў бы жахаць сваім ворагам, і ён адказаў: «Каб яны крыху паразумнелі». Ці не пара было б хоць крыху паразумнець і беларускім буржуазным нацыяналістам.

ВЕРНАСЦЬ ЗЯМЛІ І ЛЮДЗЯМ

НА ПЫТАННІ КАРЭСПАНДЭНТА «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»
АДКАЗВАЕ НАРОДНЫ ПАЭТ БЕЛАРУСІ
МАКСІМ ТАНК (ЯЎГЕН ІВАНАВІЧ СКУРКО)

шагай, здабывай новыя высоты. Няхай жабы крумкаюць».

— Ваша творчая і грамадская дзейнасць пачыналася ў Заходняй Беларусі. Што з тых год засталася для вас важным, неабходным дагэтуль — тэмы? Сябры? Ідэйныя пазіцыі?

— Відаць, найбольш трывалымі вартасцямі з'яўляюцца тыя, якія набываюцца ў маладосці, звязаныя з вучобай, з першымі крокамі нашай працоўнай і грамадскай дзейнасці. Да іх мы потым часта вяртаемся на працягу ўсяго жыцця. Вяртаемся да перажытага, да тэм, да сяброў. Аб гэтым гавораць і мае апошнія зборнікі, дзе шмат ёсць лірычных вершаў, у якіх чуюцца адгалоскі мінулых падзей і перазвон тых песенных крыніц, якія далі пачатак майёй паэзіі. Вось пасля шматлікіх твораў, прысвечаных нашай сучаснасці, я летась закончыў паэму пра свайго друга, былога сакратара ЦК камсамола Заходняй Беларусі Мікалая Дворнікава, чалавека легендарнай біяграфіі. Мне выпала шчасце працаваць з ім у 1935—1937 гадах у Вільні, да самага яго ад'езду ў Іспанію, дзе ён змагаўся супраць франкістаў і гераічна загінуў пад Эстрадаурай. Развітваючыся, ён падарыў мне сваю аўтаручку і прасіў напісаць паэму пра Кастуся Каліноўскага, якую я напісаў у 1938 годзе. Чаму пра Каліноўскага? Я толькі потым даведаўся, што яго імем Мікалай хацеў назваць адзін з інтэрнацыянальных атрадаў, у якім было шмат выхадцаў з Заходняй Беларусі.

позна ўжо мяняць сваю спецыяльнасць на іншую. Ды ў галіне літаратуры, якая дапамагае збліжэнню людзей, адкрывае новыя глыбіні чалавечага жыцця і пашырае нашу ўяўленне аб свеце, памагае народу ў барацьбе за шчасце, за мір і светлую будучыню чалавецтва, я лічу, што магу прынесці большую карысць свайму народу.

— Ці пішаце вы вершы на якой іншай мове, акрамя беларускай? Ці шмат вас перакладаюць? Наколькі удалымі і патрэбнымі лічыце вы гэтыя пераклады?

— Пісаў калісьці вершы, нарысы і на польскай мове. А ў гады Вялікай Айчыннай вайны — на рускай, якой, як мовой нашых братніх сувязей, карыстаемся мы ўсе, калі выступаем у цэнтральным друку, на сваіх саюзных пісьменніцкіх нарадах, міжнародных сустрэчах, канферэнцыях.

Мы жывём у часы нябачанага росту кантактаў паміж народамі, краінамі, кантынентамі. Асабліва жывы абмен культурнымі вартасцямі адбываецца ў нашай краіне, дзе лепшыя творы ўсёй шматнацыянальнай літаратуры дзякуючы перакладам на рускую мову адрозу становяцца вядомымі шматлікім чытачам. Многія мае творы перакладаліся і перакладаюцца на рускую мову і на мовы братніх народаў, а таксама і на многія замежныя мовы. Вось і зараз для нашых цэнтральных часопісаў і газет над перакладамі маіх вершаў на рускую мову працуюць адзін з выдатнейшых перакладчыкаў беларускай паэзіі, мой даўні франтавы друг

лу, Коласу, Куляшова, Броўку, Брылю, Шамякіну, Ленінскіх прэмій — Броўку, Мележу і мне — за зборнік вершаў «Нарачанскія сосны».

— Ці не парадокс, што беларускі паэт атрымаў такую высокую літаратурную ўзнагароду за кнігу на рускай мове?

— Я думаю, што кожнаму зразумела, чаму Ленінскія, як і Дзяржаўныя прэмій СССР, прысуджаюць за кнігі на рускай або перакладзеныя на рускую мову. Прэмій гэтыя ўсесаюзныя, і без такіх перакладаў як бы маглі браць удзел у іх абмеркаванні тыя, хто не знае мовы арыгінала? Дарэчы, і творы, вылучаныя на атрыманне Нобелеўскай прэміі, калі яны напісаны на нейкай не агульнавядомай мове, прадстаўляюцца ў перакладзе. Прысуджэнне мне Ленінскай прэміі з'яўляецца не толькі майёй асабістай ўзнагародай, а і прызнаннем заслуг усёй нашай літаратуры, якая займае адно з пачэсных месц у шматнацыянальнай савецкай літаратуры.

— Калі мы надрукавалі па ведамленне аб прысуджэнні вам Ленінскай прэміі, некаторыя чытачы «Голасу Радзімы» прасілі ў рэдакцыю ўсхваляваныя пісьмы з віншаваннямі і словамі падзякі...

— Карыстаючыся з нагоды, я яшчэ раз хачу сардэчна падзякаваць за ўсе тыя шматлікія віншаванні, якія я атрымаў пасля прысуджэння мне Ленінскай прэміі, падзякаваць усім сябрам, знаёмым, чытачам, у тым ліку і чытачам «Голасу Радзімы». Я ведаю, што гэта высокая

Багата Беларусь народнымі талентамі. На выстаўках вырабаў умельцаў нікога не пакідаюць абьякавымі сувеніры з саломкі і лну, работы рэзчыкаў па дрэву і чаканшчыкаў, шлоўдыдзімалышчыкаў і інкрустатараў. У Іванцы, у цэнтры рэспублікі, жывуць вядомыя народныя майстры-керамісты. У Пружа-

нах, што на Брэстчыне, працуюць ганчары. А ў Моталі, непадалёку ад Пінска, ствараюць ткачыкі маляўнічыя абрусы, ручнікі і пакрывалы. Здаўна славяцца вырабамі і сліцкія ткачыкі. **НА ЗДЫМКУ:** дэманструе свае работы Вольга Шыкуць з вёскі Семежэва Слуцкага раёна. **Фота І. КУРМАНОВІЧА.**

ДУЭТ «ВЕРАСОЎ» І РЫДА

Аб тых, хто ад Байкала да Амура пракладае «рэйкі, быццам струны... песенны гітар», задумаў расказаць у сваім кінафільме прагрэсіўны амерыканскі спявак і кампазітар, рэжысёр і акцёр Дзін Рыд. Для ўдзелу ў здымках на будоўлю выехаў і вакальна-інструментальны ансамбль «Верасы».

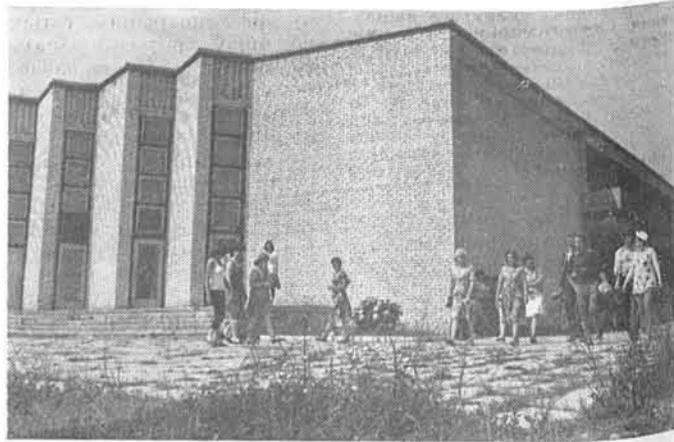
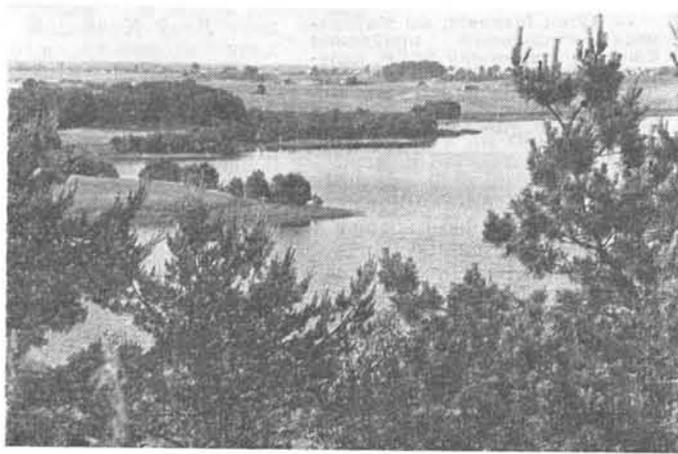
Пазнаёміліся з Рыдам маладыя беларускія спявакі і музыканты тры гады назад на балгарскім фестывалі палітычнай песні «Ален мак», дзе малады калектыў адрозу заваяваў сімпатыі публікі. Гэта сустрэча, відаць, запомнілася аўтару будучай музычна-публіцыстычнай стужкі і вызначыла састаў «дуэта».

— З творчасцю Рыда ансамбль родніць любоў да песень патрыятычнага гучання, высокае ўсведамленне абавязку артыста ў сённяшнім свеце, — гаворыць мастацкі кіраўнік «Верасоў» Васіль Раічык. — Вось чаму мы ахвотна прынялі прапанову нашага амерыканскага сябра ўдзельнічаць у яго фільме, тым больш, што фільм гэты — аб БАМЕ.

Да выступленняў перад маладымі будаўнікамі калектыў рыхтаваўся даўно, ён папоўніў свой рэпертуар новымі творами. Захоўваючы вернасць песням ваяўнічых гадоў і камсамольска-маладзёжнай тэматыкі, «Верасы» ўпершыню звярнуліся да беларускай народнай музычнай творчасці.

Калектыў звязаны цеснай творчай дружбай з маладымі беларускімі кампазітарамі Уладзімірам Буднікам, Леанідам Захлеўным, Валерыем Івановым. Ахвотна супрацоўнічаюць з «Верасамі» і масцітыя аўтары. Так, народны артыст БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі рэспублікі Яўген Глебаў напісаў уверцюру да іх новай канцэртнай праграмы, прэм'ера якой адбудзецца на БАМЕ. **Я. ПАЛУШКІНА.**

У КРАЇ АЗЁР

Фатаграфіі нагадваюць пра паездку на Браслаўшчыну, нібы лаканічныя запісы ў дарожным бланце. Бо ў поўнай красе цудоўнейшыя мясціны паўночнага захаду Беларусі паўстаюць у няспынным руху. Ідзеш або едзеш прасёлкавай дарогай, ды-хаеш водарам сасновага бору, любуешся зялёнай берагавой лініяй — і неўпрыкмет апыняешся на ўзгорку. Аж дыханне перахопіць ад захаплення! І здзіўлення адначасова, таму што гэта здарэцца шмат разоў. З кожнага новага ўзгорка, а іх тут ледзевік пакінуў мноства, адкрываецца непаўторны пейзаж — кругавы, панарамны, за гарызонт, хаця складаецца ён зноў жа з азёрнай роўнядзі, зараснікаў трыснягу, палёў, лясоў.

Азёры на Браслаўшчыне асаблівыя. Уражанне такое, што яны перацякаюць адно ў адно, што гэта пацеркі на адной нітцы — даўняе ўпрыгажэнне зямлі. Азёр, якія аб'яднаны агульнай назвай — Браслаўскія, больш за 30, і яны сапраўды злучаюцца паміж сабой. Такія прыродная водная сістэма — рэкі, азёры, балотцы.

Край вабіць сюды тысячы адпачываючых. Яны атрымліваюць асалоду ад краявідаў і рыбнай лоўлі, купання і збору грыбоў, фотапалявання і турыцкіх песень ля начнога вогнішча, знаёмства з помнікамі беларускай гісторыі і культуры.

НА ЗДЫМКАХ: Браслаўшчына — азёрны край; на турыцкай базе «Браслаўскія азёры»; за повара сёння школьніца з Мінска Лена НІШЧЫК; турыцкі лагер на востраве Чайчын; пасля паходу — традыцыйная шклянка кампоту; у шматдзённую вандроўку па азёрах; катанне на ролікавых каньках — таксама адпачынак.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

у вашу калекцыю

ЛЯСНЫЯ ВОЛАТЫ

Па суседству з патрыярхам брэсцкіх лясоў — сувораўскім дубам, што расце паблізу сяла Дзівін Кобрынскага раёна, «паясьліўся» малады яго суродзіч, зялёны шацёр магутнага дрэва, пад якім у 1794 годзе адпачываў неперажыты рускі палкаводзец, надзейна ахоўвае наследніка-здараўка ад капрызаў надвор'я.

Яшчэ адзін «сувораўскі дуб», які застыў на пасту ветэран, стаіць у Жабінкаўскім раёне, на Крупчынскім полі бітвы. Каля Каян-Гарадка, пад Лунінцам, растуць два дубы-волаты вышынёй больш за сорак метраў, узрост якіх перавышае трыста гадоў.

Здзіўляе сваёй веліччу 650-гадовы дуб-гігант у Пажэжынскім лясніцтве непадалёку ад Брэста, які па вышыні не ўступае пятнаццаціпавярховаму дому. Помнікам прыроды аб'яўлены таксама «дубы-блізняты», што растуць на тэрыторыі старадаўняга парку Туганавічы, пасаджанага 250 гадоў назад. З ім былі цесна звязаны жыццё і творчасць Адама Міцкевіча, Ігната Дамейкі і Яна Чачота.

Своеасаблівай прыгажосцю прывабліваюць экзатычныя пірамідальныя дрэвы-волаты ў Брэсце, Баранавічах і Высокім. Беларускія вучоныя і леса-воды беражліва захоўваюць і вывучаюць дубровы, асобныя дубы-волаты — помнікі роднай прыроды.

Калекцыі аматараў спартыўнай філатэліі папоўніліся новай серыяй з пяці марак і блока, прысвечаных спартыўнай гімнастыцы. На ўсіх марках эмблема маскоўскай алімпіяды і тэкст: «Гульні XXII Алімпіяды. Масква-80». Кошт марак і блока складаецца з двух наміналаў — асноўнага і дадатковага. Дадатковы кошт адлічваецца ў фонд арганізацыйнага камітэта Алімпіяды-80. Сюжэты паштовых мініячур расказваюць аб вольных практыкаваннях, спартоўніцтвах на бярвяне і брусах сярод жанчын, практыкаваннях на паралельных бруках і перакладзіне сярод мужчын. Міністэрства сувязі СССР выпусціла 6 арыгінальных канвертаў «першага дня». У дзень выхаду серыі ў паштовы абарот на Маскоўскім паштамце праводзілася спецыяльнае гашэнне арыгінальным штэмпелем. Цікава напаміць нашым чытачам, што адлюстраванні савецкіх гімнастаў, чэмпіёнаў Алімпійскіх гульняў, ужо з'яўляліся на замежных марках. Пошта Мангольскай Народнай Рэспублікі ў 1960 і 1976 гадах прысвяціла маркі выдат-

ным савецкім гімнастам Барысу Шахліну і Мікалаю Андріянаву. Мінуламу чэмпіянату свету і Еўропы па хакею савецкая пошта прысвяціла арыгінальны паштовы блок. На Маскоўскім паштамце ў дзень выхаду блока праводзілася гашэнне карэспандэнцыі спецыяльным штэмпелем «першы дзень».

Л. КОЛАСАУ.

ПАДЛОДКА ЧАРНОЎСКАГА

Каля гэтага экспаната спыняюцца многія наведвальнікі Дзяржаўнага музея Беларускай ССР і падоўгу разглядаюць макет падводнай лодкі. Лёс аўтара праекта незвычайны, як і сама ідэя ваюючага пад вадой ваеннага карабля, выказаная больш як паўстагодзея гадзі ўназад.

Казімір Чарноўскі нарадзіўся ў 1791 годзе на Міншчыне ў сям'і дробнапамесных дваран. Бацькі паслалі яго вучыцца ў Пецябургскую медыка-хірургічную акадэмію, дзе ён стаў рэвалюцыянерам.

У найцяжэйшых умовах Шлісельбургскай крэпасці, дзе ўтрымліваліся асабліва небяспечныя дзяржаўныя злачынцы, ён распрацаваў свой арыгінальны праект, па якому прапаноўваў пабудаванне падводнага судна водазмяшчэннем 25 тон з хуткасцю ходу ў паўгужаным стане два кіламетры ў гадзіну.

Па задуме канструктара, яго судна магло б узяць на борт 30—35 чалавек экіпажа. Рубка з ілюмінатарам і рухомым перыскопам служыла для назірання і падачы свежага паветра. Дарэчы, іменна К. Чарноўскі прапанаваў і сістэму рэгенерацыі паветра.

М. МАТУКОУСКІ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі.
Зак. 1264